

УДК: 368:338.487

Абрамітова Д. Р.,

викладач-стажист кафедри міжнародної економіки, Державний вищий навчальний заклад Українська академія банківської справи, м. Суми

Науково-методичний підхід до оцінки рівня інтеграції страхового і туристичного ринків

Abramitova D.R., teaching assistant of the International economy department, Ukrainian Academy Of Banking Of The National Bank Of Ukraine, Sumy

Scientific and methodical approach to assessing the level of integration of insurance and tourism markets

Анотація.

Страхові компанії в сучасних економічних умовах знаходяться в пошуку нових ринків збуту та акцентують свою увагу на розширенні лінійки страхових продуктів. У статті досліджено місце страхових компаній на туристичному ринку, проаналізовано сучасний стан розвитку туристичного страхування. Визначено взаємозв'язок між збільшенням туристичних потоків та дохідністю страхових компаній на прикладі України, Франції, Китаю та США, що дає змогу виважено підійти до питання інтеграційної взаємодії страхового та туристичного ринків.

Summary.

Insurance companies in the current economic conditions are in the search of new outlets and focused on expanding the range of insurance products. This article explores the place of insurance in the tourism market, analyzes the current state of travel insurance. Correlation between the increase of tourist flows and profitability of insurance companies in the case of Ukraine, France, China and the United States, allowing balanced approach to the issue of integration interaction insurance and travel markets.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, туристичні послуги, туризм, туристична галузь, інтеграція, страхова компанія

Keywords: insurance, insurance market, tourist services, tourism, tourist industry, integration, insurance company

Постановка проблеми Страховий ринок під впливом сучасних тенденцій попри кризові процеси прагне до розширення, освоєння нових страхових продуктів. В цьому контексті слід відмітити великі можливості співпраці страхового ринку (страхових компаній) з туристичною галуззю. Співпраця і взаємне проникнення страхового і туристичного ринків дозволяє отримати додаткові переваги, тим паче, що такі партнерські зв'язки в деякій мірі продиктовані міжнародними економічними тенденціями. В умовах збільшення кількості подорожуючих у світі та розширення асортименту страхових продуктів, тенденція збільшення взаємозалежності між страхуванням та туризмом веде до збільшення кількості укладених договорів страхування та відповідно до росту страхових сум і доходів від страхової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання інтеграції, як економічного явища в контексті світового економічного розвитку, були досліджені в працях видатних зарубіжних вчених: Б.Баласса, Дж.Вайнера, М. Кордена, Дж.Міда, М. Мендеса та ін. Дослідженню даної проблематики присвячено багато праць вітчизняних спеціалістів: С. Соколенко, В. Новицького, Ю. Пахомова, В. Сіденка, П. Буряк, З. Варналій, Т. Циганкової, Є. Авдокушина та інших.

Серед науковців, що займалися вивченням питання страхування у сфері туризму можна виокремити праці таких зарубіжних вчених: Е. Браун, К. Райан, У. Родні, У. Картрайт та ін. Розвиток туристичного страхування є колом наукових інтересів таких вітчизняних фахівців: Козьменко О.В., Волошина Н.І., Гвозденко А.А., Пузакова Є.П., Внукова Н.М, Долгошея Н.О., Косолапов А.Б., Руснак Ю.І.

Разом з тим, у проаналізовані наукові роботи потребують деталізації у вивченні питання співпраці інтеграційних взаємозв'язків між страховим та туристичним ринком. У вітчизняній науковій літературі практично не

використовується поняття туристичного страхування, як окремого виду діяльності страхових компаній.

Невирішені раніше частини проблеми. Безспірним фактом є те, що туристична діяльність за своєю економічною природою характеризується високим ступенем ризикованості, а тому ефективне функціонування організацій, що спеціалізуються на туризмі неможливе без страхування. Фінансові перспективи страхових компаній від співпраці із туристичними компаніями з точки зору прибутковості та економічної доцільності потребують деталізації та більш глибокого аналізу, і тому дослідження їх діяльності на туристичному ринку є вельми актуальним.

Мета статті. Розв'язання проблеми буде здійснено шляхом аналізу показників страхового та туристичного ринків України, Франції, Китаю та США і застосування методу структурного аналізу для надання якісної інтерпретації рівня інтеграції ринків, що аналізуються.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки рівня співпраці, взаємопроникнення двох неоднорідних ринків в межах однієї країни слід здійснити спробу застосувати поняття інтеграції. Наведемо декілька визначень, при цьому для прикладу розглянемо підходи до визначення базисів страхової інтеграції. Даний вибір обґрунтований саме тією обставиною, що мова йде про інтеграційні процеси саме структур з різних галузей економіки.

Таблиця 1 – Визначення поняття «інтеграція»

Автор	Визначення
Канхерт Ф. (Kanhert F.) [5]	Фінансова інтеграція – узагальнюючий процес пошуку найбільш ефективної організаційно-функціональної та керуючої структури в умовах еволюції фінансових відносин
Драгхі М. (Draghi M.) [1]	Фінансова інтеграція – зосередження, концентрація повноважень в руках вищих адміністративних або виконуючих робітників двох чи більше фінансових посередників з метою взаємної вигоди: зменшення конкуренції, зниження витрат, забезпечення більшої частки ринку.

Джонстон Дж. (Johnston J.) [5]	Інтеграція – процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу сфер діяльності між фінансовими посередниками.
Альошин М. [8]	Інтеграція – це організаційно-економічне злиття двох або більше елементів в єдине ціле, при якому з'являється нова якість.
Рибалкін В. [9]	Інтеграція – це об'єднання економічних суб'єктів з метою оптимізації поточної діяльності, інвестування у виробництво, і, в остаточному підсумку, підвищення ефективності взаємодії інтегрованих суб'єктів.
Райзберг Б.А. [11]	Інтеграція – процес розвитку, результатом якого є досягнення єдності та цілісності всередині системи, заснованої на взаємодії окремих спеціалізованих елементів.

Для порівняння звернемося до роботи С. М. Козьменко, К. В. Багмет, присвяченої теоретичному підґрунтю банківсько-страхової інтеграції [10]. У вказаній статті пропонується розглядати інтеграцію з декількох точок зору використовуючи один з таких підходів: організаційний; ресурсний; функціональний; результатний.

Цілям нашого дослідження найбільш відповідає функціональний підхід, в якому враховується існуюча спільність виконуваних функцій, інтересів та взаємовигідність відносин. У нашому випадку це відносини страхових компаній і туристичних фірм або окремих туристів.

Інтеграційна взаємодія компаній з двох секторів економіки дозволяє її учасникам вирішувати різні економічні та соціальні завдання, розробляти і реалізовувати нові методи і технології роботи та забезпечувати таким чином стабільність соціально-економічного середовища.

Далі розглянемо питання функціональної інтеграції, але не окремих компаній, а ринків – страхового і туристичних послуг.

В рамках даного дослідження під рівнем інтеграції розуміється ступінь залучення страхового та туристичного ринків до фінансової взаємодії в рамках глобальних інтегральних процесів. Розрахунок рівня інтеграції відбувався за допомогою математичних моделей, що широко використовуються в економіко-математичному аналізі, у декілька етапів. Зазначимо, що в рамках даної статті під оцінкою рівня інтеграції розуміється визначення ступеню економічної взаємодії страхового та туристичного

ринків за рахунок створення спільного ринку туристичного страхування за допомогою економіко-статистичних моделей.

Для вирішення поставленої задачі, а саме визначення рівня інтеграції страхового та туристичного ринків було вирішено використовувати математичні моделі, які призначені для дослідження економічної проблеми.

Побудова економіко-математичної моделі оцінки рівня інтеграції потребує формування вхідного масиву даних, тож було вирішено проаналізувати всі можливі статистичні данні, що прямо або опосередковано впливають на страховий та на туристичний ринки.

Треба зазначити, що враховуючи умову того, що два аналізованих ринки мають різну структуру, набір показників має різномірний характер, але за допомогою відносних показників, можна урівняти економічне значення отриманих результатів.

Оскільки темою даної статті було визначено аналіз взаємодії страхового та туристичного ринків, то було вирішено використовувати всі можливі статистичні данні, що мають пряме або опосередковане відношення до аналізованих ринків. З цього приводу сукупний набір показників має в своєму складі показники прямого характеру, тобто ті, що були отримані безпосереднім підрахунком даних статистичного спостереження або розрахунковим шляхом та показники відносного характеру або ті, що були отримані в результаті співвідношення двох абсолютних показників. Тому, по відношенню до абсолютних показників, відносні показники є вторинними. Використання показників прямого та відносного характеру дає можливість більш ефективно та глибоко дослідити інтегральні процеси між ринками, що аналізуються.

Отже, для оцінки рівня інтеграції страхового і туристичного ринків на першому етапі було зібрано 20 показників, що мають вплив на розвиток туристичного та страхового ринків, статистичні данні по кожному показнику аналізувалися в період з 2000 по 2013 роки.

Всі статистичні данні, що були отримані за тринадцять років мають неоднорідний характер, оскільки в статті аналізуються два різних за своєю структурою ринки та показники, що мають абсолютний та відносний характер, а для подальшого аналізу економічних закономірностей важливо згрупувати данні у відповідності із певними критеріями, отже було вирішено сформулювати дані у три групи показників:

1. Показники страхового ринку та деякі макроекономічні та демографічні показники.
2. Показники туристичного ринку.
3. Показники туристичного та страхового ринку, що мають відносний характер

При формуванні економічної задачі виникла ідея до факторних ознак, які мають абсолютне значення та факторних ознак, які мають відносне значення. Тому було вирішено додати до третьої групи показники відношення абсолютних показників страхового ринку до макроекономічного показника – ВВП та отримати додаткові відносні показники.

На другому етапі проводиться нормалізація показників в рамках структурного аналізу для того, щоби урівняти значення абсолютних та відносних показників. Нормалізація показників проводилась за допомогою метода Севіджа, всі величини були нормалізовані в діапазоні від 0 до 1, оскільки так прийнято нормалізувати дані в науково-математичному просторі. З усього ряду відомих нормалізацій були вибрані ті, що дали найкращий результат. Структурний аналіз яскраво ілюструє співвідношення взаємозалежних економічних шляхів, кожен з яких може описуватись великим набором пояснюючих змінних і за допомогою поточного апарату статистики ми може з'ясувати кількісну залежність різних сфер чи підмножин економічного простору.

На третьому етапі відбувається визначення кількісної оцінки узагальнюючої характеристики туристичного та страхового ринків.

Основною задачею застосування математичного інструментарію є вибір найкращої моделі, яка описує поставлену економічну проблему або задачу. Підходи можуть бути дуже різними: від використання регресійного аналізу, (особливо коли мова йде про часові ряди) до лінійних та нелінійних моделей, моделей з лагами, з включенням кількісних та якісних змінних, абсолютних та відносних. Розглянемо наступний алгоритм: сформовано показники та побудовано лінійну модель; додано до абсолютних показників похідні; проведено нормалізацію; розглянуто лаги по кожному показнику з різним кроком лагу для поліпшення якості моделі. Нормалізацію здійснено методом підбору, тобто кращі лаги було вибрано за допомогою корелограми, яка була побудована для всіх показників. Представимо етапи здійснення оцінки рівня інтеграції між двома аналізованими ринками у вигляді рисунку 1, 2.

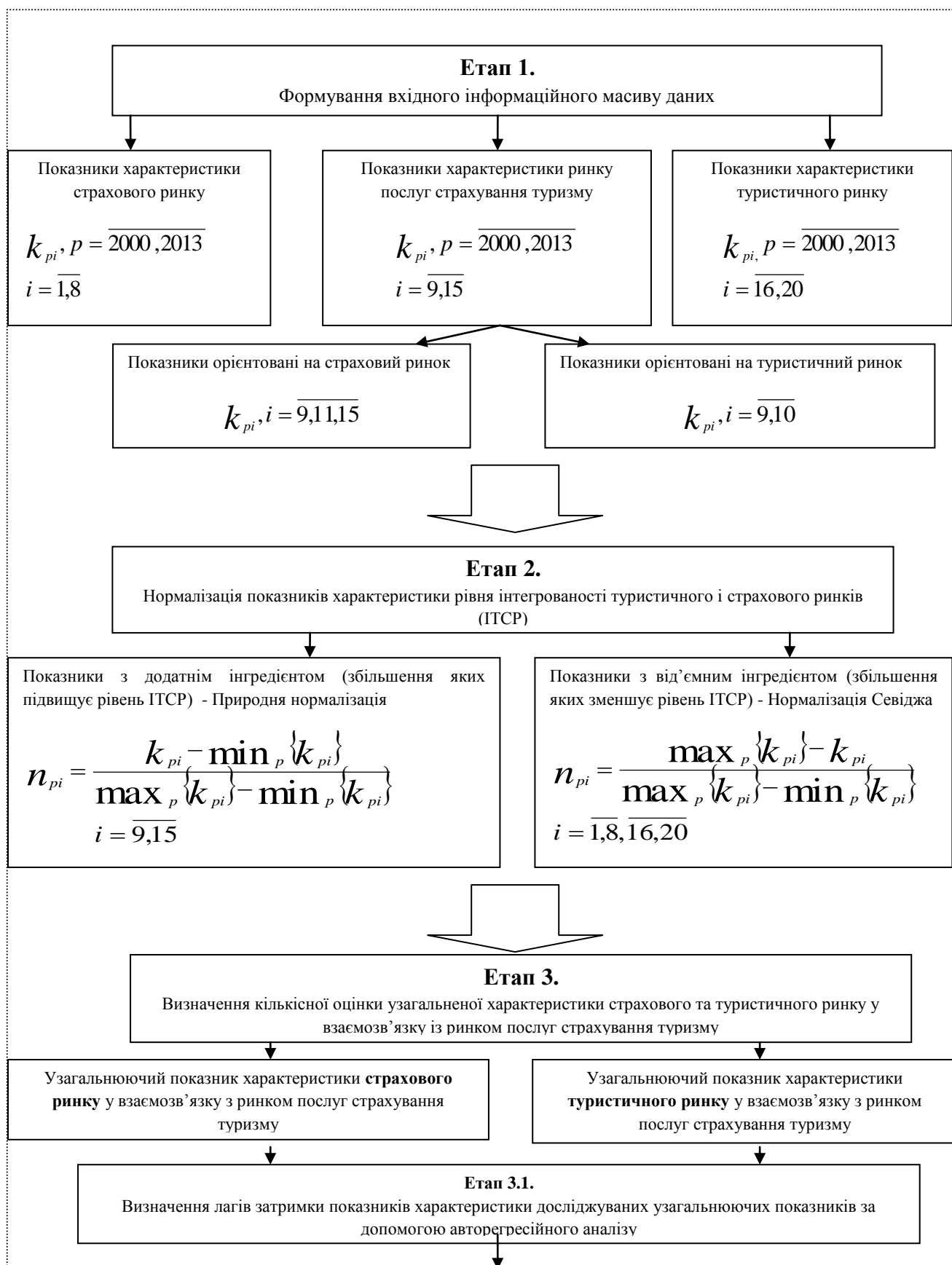

Рисунок 1 – Етапи економетричної моделі оцінки рівня інтеграції страхового і туристичного ринків (Етап 1 – 3.1.)

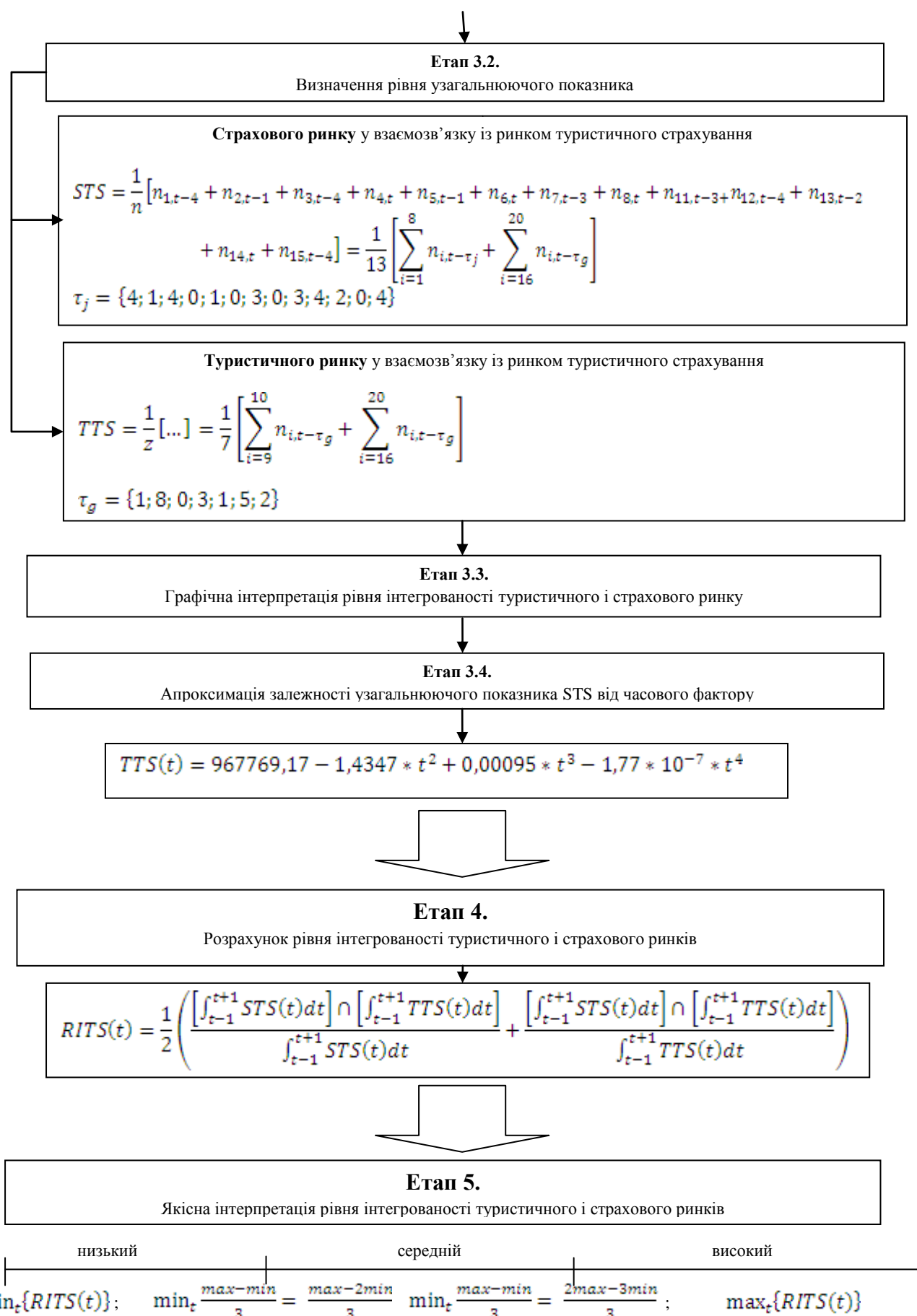

Рисунок 2 – Етап 3.2. – 5

Важливого значення набувають етапи 3.3 – графічна інтерпретація узагальнюючої характеристики страхового і туристичного ринків України та етап 4 – визначення рівня інтеграції через інтегральну суму площин отриманих фігур (фігури, що створюють страховий та туристичний ринок в точках, в яких перетинаються), оскільки за основною ідеєю запропонованої моделі визначення загального рівня взаємопроникнення ринків відбувається за допомогою сумування отриманих площин точок перетину страхового та туристичного ринку. Таким чином можна отримати середнє значення інтегрального показника взаємопроникнення страхового та туристичного ринків.

В результаті проведених розрахунків отримуємо рівень інтеграції страхового і туристичного ринків України.

Таблиця 2 – Рівень інтеграції та України з 2007 по 2013 рр.

Роки	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Страховий ринок	0,62	0,57	0,51	0,45	0,49	0,53	0,54
Туристичний ринок	0,58	0,56	0,54	0,51	0,46	0,49	0,57
Рівень інтеграції	0,04	0,02	0,03	0,06	0,06	0,06	0,03

Висновки. Таким чином, Україна продемонструвала позитивну оцінку рівня інтеграції страхового та туристичного ринків, як для країни, що перебуває в стані перехідного періоду, що відображається на всіх сферах економіки та добробуту населення.

Отже, можна стверджувати, що питання посилення рівня інтеграції між двома ринками є важливим для економіки країни, оскільки приймає участь в забезпеченні суспільного відтворення, а також залучає до взаємодії одразу два сектори, таким чином, стимулює їх до розвитку.

При розрахунку рівня інтеграції було запропоновано використовувати уніфіковану математичну градацію у відсотках від нуля до ста. При максимальному рівні інтеграції у 100%, будемо вважати, що це одиниця, то

рівень інтегрованості між страховим та туристичним ринками в Україні має середнє значення 7,39%.

Аналізуючи данні таблиці 2, можна стверджувати, що найвищий рівень інтеграції за кількісною оцінкою в Україні між страховим та туристичним ринками відбувався в період з 2010 по 2012 роки, найменший – у 2008 році. За 2013 рік рівень інтеграції знизився до рівня 2009 року на 0,03%. Результати такого зниження показника рівня інтегрованості супроводжуються рядом економічних факторів, таких як зниження ВВП, зменшенням індексу інвестиційної привабливості країни, скорочення об'єму промислового виробництва та зменшенням активів страхових компаній [2, 3, 6, 7].

Література.

1. Draghi M. Financial market integration and the inermediation of savings/ M.Draghi// BIS Rewiew. – 2006. - № 15. – P.1-6.
2. Global Health Observatory Data Repository [Електронний ресурс] / World Health Organization // - Режим доступу: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.78?lang=en> – Назва з екрану.
3. International tourism [Electronic resource] / World - Statistics.org. - Mode of access: [http://world-statistics.org/result.php?code=ST.INT.TVLX.CD?name=International%20tourism,%20expenditures%20for%20travel%20items%20\(current%20US\\$\)](http://world-statistics.org/result.php?code=ST.INT.TVLX.CD?name=International%20tourism,%20expenditures%20for%20travel%20items%20(current%20US$)) – Title from the screen.
4. Johnson J. Valuing the potencial transformation of banks into financial conglomerates: evidence from a Citigroup merger/J. Johnson, J.Madura // The financial Review – 2000 - № 35. – P. 17-36.
5. Kanhert F. Economic integration among developing countries/F.Kanhert. – Paris: OECD: Developing Centre Studies, 1969. – 162 p.
6. Karl C. Ennsfellner, Mark S. Dorfman. The transition to a single insurance market in the europian union. [Electronic resource] / Ennsfellner K.C., Dorfman, M.S. // Risk management and Insurance Review. – 2008. – Vol.1, №2. – P.35-53. - Mode of access: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6296.1998.tb00071.x/abstract> - Title from the screen.
7. Travel & Tourism Economic Impact. 2012. Europe / World Travel and Tourism Council // WTTC. – 2012. – P.16 – 20.
8. Булатов А.С. Интеграционные объединения мира / Булатов А.С // [Электронный ресурс] //Москва.: Юристъ, 2000. с.734 - Режим доступа: <http://masters.donntu.edu.ua/2004/fem/goncharik/library/knigabulatov.html> - Название с экрана.

9. Еволюція та сутність інтеграції як економічної категорії [Електронний ресурс] / Головченко Г.Я. - Режим доступу: http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/224/2009_4_p021-025.pdf?sequence=1 – Назва з екрану.
10. Козьменко С. М. Теоретичне підґрунтя банківсько-страхової інтеграції / С. М. Козьменко, К. В. Багмет // Вісник НБУ. – 2012. – № 2 (192). – С. 22–27.
11. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь/ В.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФА – М, 2007. – 495 с.

References.

1. Draghi M. (2006), “Financial market integration and the inermediation of savings”, *BIS Review*, vol. № 15, p. 1-6.
2. Global Health Observatory Data Repository (2014), *World Health Organization*, [Online], vol.10, available at: <http://apps.who.int/gho/data/node.main.78?lang=en> (Accessed at 4 Sept 2014)
3. International tourism (2014), *World Statistics.org.*, [Online], vol.12, available at: [http://world-statistics.org/result.php?code=ST.INT.TVLX.CD?name=International%20tourism,%20expenditures%20for%20travel%20items%20\(current%20US\\$\)](http://world-statistics.org/result.php?code=ST.INT.TVLX.CD?name=International%20tourism,%20expenditures%20for%20travel%20items%20(current%20US$)) (Accessed at 20 May 2014)
4. Johnson J. and J.Madura (2000) “Valuing the potencial transformation of banks into financial conglomerates: evidence from a Citigroup merger”, *The financial Review*, vol. № 35, p.17-36.
5. Kanhert F. (1969), “Economic integration among developing countries”, *OECD: Developing Centre Studies*, p.162
6. Karl C. Ennsfellner, Mark S. Dorfman. (2008), “The transition to a single insurance market in the europian union”, *Risk management and Insurance Review*, [Online], Vol.1, №2, p.35-53. available at: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6296.1998.tb00071.x/abstract> (Accessed at 13 Oct 2014)
7. Travel & Tourism Economic Impact. 2012. Europe (2014), *World Travel and Tourism Council WTTTC*, [Online], p.16 – 20, available at: <http://www.wttc.org/focus/research-for-action/benchmark-reports/the-comparative-economic-impact-of-travel-tourism/> (Accessed at 13 Oct 2014)
8. Bulatov A, S. (2000) “Integration associations of the world”, [Online], vol . 734, available at: <http://masters.donntu.edu.ua/2004/fem/goncharik/library/knigabulatov.html> (Accessed 25 Nov 2014)
9. Golovchenko G.Y. (2012) “Evolution and nature of integration as an economic category” [Online], available at: http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/224/2009_4_p021-025.pdf?sequence=1 (Accessed 25 Nov 2014)
10. Kozmenko S.M. (2012), “The theoretical basis for the banking and insurance integration”, *Visnuk NBU*, vol.2, pp. 22-27.

11. Raizberg B.A. (2007), *Modern Dictionary of Economics* [Modern Dictionary of Economics], M:INFA, Moscow, Russia

Абрамітова Д.Р. Науково-методичний підхід до оцінки рівня інтеграції страхового і туристичного ринків / Д.Р. Абрамітова // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 3. – С. 44-48.